

Suzana Tratnik

Samostojna kulturna delavka, Ljubljana

UDK 821.163.6.09:305-055.34

»Samo te stene so tvoje stene«¹

Lezbična in gejevska literatura na Slovenskem je dobila svoje ime šele z razvojem gejevskega in lezbičnega gibanja, ki se začne sredi osemdesetih let, z izdajo prevodne in izvirne homoerotične antologije in ustanovitvijo specializiranih Škucovih zbirk *Lambda* in *Vizibilije*. Obe zbirki pomenita tudi spodbudo za slovensko homoerotično pisanje in objavljanje domačih avtoric in avtorjev, med katerimi je po letu 2000 vse več širše uveljavljenih in nagrajevanih, zviša pa se tudi delež lezbičnih pesnic in prozaistk. Kljub temu so nekatere avtorice imele težave s pridobivanjem kulturniškega statusa, sami zbirki pa sta bili označeni za preveč specializirani ali hermetični. Tako sta (samo)cenzura ali vztrajanje pri nemanjšinski poziciji lahko razlog, zakaj se nekateri pišočiči nočejo uvrstiti v homoseksualno pisavo, medtem ko večina obravnavanih avtoric in avtorjev v pripadnosti LGBT skupnosti najde lastni avtorski izraz.

lezbična in gejevska literatura, LGBT skupnost, (samo)cenzura, specializirane založbe, partikularnost in univerzalnost literature

Lesbian and gay literature in Slovenia acquired its label only after the appearance of the gay and lesbian movements, which started in the mid-eighties with the publication of translated and original homoerotic anthologies and the creation of the specialised ŠKUC collections *Lambda* and *Vizibilija*. Both these collections represented an incentive for Slovene homoerotic writing and the publication of Slovene authors, among whom there has been an increasing number of wider established and awarded authors since 2000; the number of lesbian poets and prose writers has also increased. In spite of this, some authors had problems acquiring the status of cultural worker, while the two collections have been described as too specialised or hermetic. Thus (self-) censorship or insistence on a non-minority position can be the reason why some of the writers do not wish to be ranked as homosexual writers, while most of the authors dealt with by the article find their own expression in their appurtenance to LGBT.

lesbian and gay literature, LGBT community, (self)censorship, specialised publishers, particularity and universality of literature

Drobci stekla v ustih

Leta 1984 je pesnik Brane Mozetič želel vpisati magisterij s temo homoerotike v slovenski literaturi na primerjalni književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani. Rečeno mu je bilo, da je tovrstne tematike v slovenskem leposlovju odločno premalo, zato je opustil idejo o magisteriju in leta 1990 pri Alephu uredil mednarodno pesniško antologijo *Drobci stekla v ustih*. V *Zapisih na robu* na koncu knjige zapiše, da mu je leta 1984 prišla v roke zajetna knjiga *Les Amours Masculines. Anthologie de l'Homosexualité dans la Littérature*, ki jo je sestavil Michel Larivière. Delo ga je navdihnilo za prevodno antologijo v slovenščini, vendar so *Drobci stekla v ustih* predvsem antologija poezije dvajsetega stoletja s homoerotično motiviko oziroma: »Izbrane pesmi torej le niso homoerotične (ne vse), ampak jim je skupna homoerotična motivika.« (Mozetič 1989: 170) V antologiji so v celoti izpuščeni jugoslovanski avtorji in avtorice, ker urednik in prevajalci niso

¹ Verz Kristine Hočevnar iz zbirke *Na zobeh aluminij, na ustnicah kreda* (2012: 89).

zbrali niti prepoznali dovolj gradiva. Ravno tako je bilo manj lezbičnih pesnic, bržkone je njihov delež blizu deležu, ki ga imajo na splošno pesnice v primerjavi s pesniki.

Ob sestavljanju in prevajanju prve antologije s homoerotično motiviko v Sloveniji in Jugoslaviji se je še bolj pokazalo, kakšna skrivnostnost in zatrtost spremljata tovrstno ustvarjalnost. Mozetič (1989: 167) se čudi, »kaj je s človekom, da del svoje notranjosti, svojega obnašanja, želja, kulture, umetnosti, literature ves čas prikriva [...]« Pertinentno vprašanje le navidez ne sodi na področje literature, kajti vsa naslednja leta bo veljalo, kar je urednik zapisal že na rob tej prvi antologiji v slovenščini: »Slednjič, kot se vidi iz pesmi, prihaja na dan poleg ljubezni ipd. tudi družbeni odnos, odrinjenost, zaznamovanost, elementi grupiranja in delovanja, zavzemanja za svoje pravice itd.« (Prav tam: 169)

Leta 1990 je izšla antologija s homoerotično motiviko v poeziji, prozi in dramatikii preteklih in sodobnih slovenskih avtoric in avtorjev z naslovom *Modra svetloba*. Tudi to je uredil Mozetič, ki v zaključnih mislih *Mutasti greh? razmišlja*: »Ali se res vse konča z Grki, s Shakespearjem ali Wildeom? Literarni junaki, ki se srečujejo s podobnimi vprašanji, se še niso pojavili v slovenskem prevodu ali pa ne veš zanje. Kot da bi slovenska pisana beseda ne poznala homoerotike. Skušal sem ugotoviti, ali to drži.« (Mozetič 1990: 155)

Morda je zdaj trenutek, da se vprašamo, kaj se je o homoseksualnosti sploh vedelo ali govorilo na Slovenskem v okviru socialistične države Jugoslavije? Mozetič (1990: 155) na kratko oriše zgodovino:

Homoseksualnost se je pisno seveda najprej pojavila v kazenskem zakoniku, kot »blodnja proti narodi«. Cerkev jo je imenovala »mutasti greh«, se pravi nekaj, o čemer ni govoriti. Prva pojavljanja v literaturi so gotovo močno povezana z evropskim naturalizmom in zlasti z dekadenco. Zato ni čudno, da najdemo pri Cankarju prvi opaznejši odlomek, in sicer lezbičen, saj je bil ta gotovo bolj sprejemljiv oz. manj šokanten. Z ozirom na pojave v Evropi pred prvo vojno (odpravljanje kaznivosti homoseksualnosti) ter zlasti po njej, se zdi razumljivo, da se tudi Slovenci niso mogli ogniti tej problematiki. Leta 1921 najdemo v reviji *Njiva* anonimen članek, ki govori odprto o homoseksualnosti ter se zavzema za odpravo paragrafa 129.b. in 206. k.z., ki je kaznoval »vsak akt, s katerim je krivec iskal ali našel spolno zadoščenje na telesu osebe istega spola«.

Že leta 1926 je v Sloveniji v samozaložbi izšla 31 strani obsegajoča razprava *Homoseksualnost*, ki jo je avtor Ivan Podlesnik podpisal s psevdonimom Vindex. Odlomek najdemo tudi na zavihku antologije *Modra svetloba*. Dokaj liberalno besedilo, ki se opira na raziskave nemškega seksologa Magnusa Hirschfelda, velja za prvo izvirno delo o homoseksualnosti v slovenščini. Mozetič piše, da je zaradi liberalnejših tendenc v tedanji družbi homoerotika vstopila v leposlovje, zlasti Ivana Mraka, Franceta Novšaka in Vladimirja Bartola.

Leta 1937 je doktor S. K. prevedel razpravo nizozemskega esejista Van Oetringena *Nagnjenje k lastnemu spolu*, dodal svoje opombe, in jo zlovešče naslovil kot *Protinaravna čud*. Avtor se zavzema za odpravo te »spolne zablode« pri Slovencih, za zgled pa navaja celo Hitlerjev fizični izbris nemških homoseksualcev.

Po drugi svetovni vojni, v času socializma, se o homoseksualnosti ni veliko pisalo. Najdemo lahko seksološke nasvete v časopisih in revijah ali opise v nekaterih spolnih priročnikih. V reviji *Problemi* (1971/72) izide Dolg pogovor s homoseksualcem, z vzponom gejevskega gibanja leta

1984, ko imamo v Ljubljani prvi festival homoseksualne kulture Magnus, pa se pojavi nekaj alternativnih publikacij – biltenov, ki so nastali v gejevski skupnosti. Večina je izšla pri Društvu Škuc: *Viks* (1984) in tri številke *Gayzina*. Leta 1985 je izšel zbornik *O ženski in ženskem gibanju* (Ljubljana, KRT), ki ga je uredila Mojca Dobnikar in velja za prvo prevodno delo o lezbičnem aktivizmu. Oktobra 1987 je v reviji *Mladina* izšla priloga *Ljubimo ženske* s prevodi in z avtorskimi besedili – njena objava velja za uradni začetek lezbičnega gibanja v Sloveniji. Po nastanku lezbične skupine ŠKUC-LL sta izšli dve številki lezbičnega biltena *Lesbozine* (1988 in 1989), pozneje sta izhajala še bilten *Pandora* in revija *Lesbo*. S tem kratkim pregledom želim opozoriti, da je nastanek lezbičnega in gejevskega gibanja močno vplival na prevajanje, pisanje in objavljane strokovnih besedil, esejev in leposlovja. Tudi v omenjenih biltenih je bilo najti vsaj kako pesem ali kratko zgodbo slovenskega gejevskega avtorja ali lezbične avtorice.

V *Modri svetlobi* so zbrani odlomki iz del slovenskih klasikov: Josip Stritar, Ivan Cankar, Ljudmila Poljanec, Vladimir Bartol, France Novšak, Ivan Mrak idr., od katerih so bili nekateri razkriti ali znani homoseksualci in v tej luči so se lahko interpretirala tudi njihova dela, denimo Ivan Mrak, okrog katerega naj bi se zbiral umetniški krog homoseksualcev v Ljubljani po 2. svetovni vojni. Mozetič mi je v pogovoru omenil, da je odlomke s homoerotično motiviko odkrival po sistemu snežne kepe, najprej je povabil nekaj prevajalcev in znancev, ki so mu pomagali najti še druge avtorje in avtorice. Tako je tudi izvedel za prvi homoerotični roman *Dečki*, ki ga je leta 1938 izdal France Novšak (1916–1991), o ljubezenskem razmerju med dijakoma v katoliškem internatu. Roman je ob izidu dvignil precej prahu v literarnih revijah, pa tudi v katoliški cerkvi, potem je bil tako rekoč pozabljen, čeprav je celjski režiser Stanko Jost leta 1976 posnel tudi istoimenski film. Leta 1990 je uredništvo gejevsko-lezbične revije *Revolver* (izdajatelj Roza klub) želelo narediti intervju z avtorjem, kar je ta, žal, zavrnil.

V *Modri svetlobi* so tudi homoerotični odlomki del sodobnih avtorjev in avtoric, ki sicer niso bili homoseksualci ali pa se niso tako identificirali: Tomaž Šalamun, Milan Kleč, Marko Švabič, Vitomil Zupan, Mira Mihelič, Marjetka Jeršek, Andrej Morovič idr. Naj omenimo, da so bili nekateri sestavki tudi negativni ali celo homofobični, vendar je bil namen antologije pokazati, da tovrstna tematika le ni tabu v slovenski literaturi. Bilo je zelo malo sodobnih lezbičnih avtoric, zanimivo pa je, da smo s svojimi odlomki v antologiji doživele prve knjižno objavo ravno tri literatke, ki smo se pozneje uveljavile kot priznane in deklarirane lezbične avtorice: Nataša Sukič, Suzana Tratnik in Nataša Velikonja.

Gejevsko in lezbično založništvo v Sloveniji

Ravno zato, da o homoseksualnosti in njeni tematizaciji v literaturi ne bi več govorili z drobci stekla v ustih in se ob tem porezali do krvavega, je bila novembra leta 1990 ustanovljena prva zbirka lezbične in gejevske literature in teorije – Škuc-Lambda (Velikonja 2004: 27). Prva knjiga je bila prav *Modra svetloba*. Zbirko vsa leta ureja pesnik, prevajalec in gejevski aktivist Brane Mozetič, doslej pa je izšlo več kot 120 del, med katerimi so ključni teoretski prevodi in domača izvirna dela (Judith Butler, Michel Foucault, Adrienne Rich, John Boswell, Kate Bornstein, Marta Pirnar, Suzana Tratnik, Roman Kuhar ...), prevodno leposlovje (Jean Genet, Fernando Pessoa, Frank O'Hara, Konstantin Kavafis, David Leavitt, Audre Lorde, Jukio Mišima, Leslie Feinberg, Dorothy Allison, Dennis Cooper, Fernando Vallejo, Adrienne Rich, Michelle Tea ...), otroške slika-

nice (Lawrence Schimel, Alenka Spacal, Brane Mozetič), strip (Ralf König), priročniki (Pat Califia). Že več let redno izhajajo prozna dela evropskih sodobnih lezbičnih avtoric in gejevskih avtorjev, denimo: Zuzana Brabcova, Erzsébet Galgóczi, Bruno Vogel, Jeanette Winterson, Agátha Gordon, Christopher Whyte, Mario Wirz, Michał Witkowski, Pirkko Saisio, Eva Schilling, Violette Leduc, Sarah Waters, Mary Dorcey, Goce Smilevski, Jackie Kay, Jordan Cvetanović, Pier Paolo Pasolini, Matteo B. Bianchi, Helga Pankratz ...). Brane Mozetič je uredil še dve zajetni antologiji, in sicer sodobne evropske gejevske poezije *Moral bi spet priti* (2009) ter sodobne evropske lezbične poezije *Brez besed ji sledim* (2016).

Zakaj je bilo sploh nujno ustanoviti specializirano zbirko za homoerotično oziroma LGBT tematiko? Eden temeljnih namenov zbirke Lambda je bil, da se prevede dela, ki jih ni bilo v slovenščini ali pa so se objavljala z zamudo, še poglobitnejši namen pa je bil spodbuditi slovenske avtorice in avtorje k pisanju in objavljanju. Da je bil v tem smislu projekt več kot uspešen, naj navedem kar s seznamom »hišnih« avtorjev in avtoric: Ciril Bergles, Nataša Velikonja, Brane Mozetič, Suzana Tratnik, Jan Grabnar, Gašper Malej, Gojmir Polajnar (Boris Pintar), Milan Šelj, Kristina Hočever, Uroš Prah, Teja Oblak, Alenka Spacal in Vesna Lemaic. Med omenjenimi nas je kar osem izdalo prvence. Sama sem prvo zbirko *Pod ničlo* izdala na urednikovo povabilo leta 1998, kar je bilo zame kot za novo lezbično avtorico takrat veliko laže kot pa sodelovanje z *mainstream* založbami, saj lezbična in gejevska literatura še ni bila tako samoumevna, kot je to načeloma danes. Za zbirko *Vzporednice* (2005) sem dobila tudi nacionalno nagrado Prešernovega sklada, zatem pa sem nekaj knjig objavila tudi pri drugih založbah. Od mojih izdaj pri Lambdi je bila v širšem izboru za kratkoprozno nagrado fabula še zbirka *Dva svetova* (2009).

Od slovenskih izdaj Lambde sta bila že uveljavljeni imeni izjemno prevajani Brane Mozetič in Ciril Bergles, oba dobitnika Jenkove nagrade za poezijo. Tudi pesnica Kristina Hočever in pisateljica Vesna Lemaic sta izdali svoja prvenca pri Cankarjevi založbi in bili pozneje povabljeni k zbirki Lambda. Vesna Lemaic je prejela več nagrad za kratkoprozni prvenec *Popularne zgodbe* (2008), z romanom *Kokoška in ptiči* (2014), ki je izšel pri Lambdi, je bila v širšem izboru za nagrado kresnik. Kristina Hočever je prejela zlato ptico za zbirko *Repki* (2009) in Jenkovo nagrado za zbirko *Na zobeh aluminij, na ustnicah kreda* (2012) – obe izšli pri Lambdi, dvakrat je bila nominirana za Veronikino nagrado.

Za večjo vidnost lezbične kulture in zlasti pisave si je še posebej prizadevala Lezbična sekcija ŠKUC-LL. »Pozno jeseni 1998 se pri založbi Škuc in pod uredniško taktirko LL ustanovi knjižna zbirka *Vizibilija*, nova zbirka predvsem lezbične, pa tudi feministične literature in teorije. Prva knjiga v zbirki je prevod eseja Terese de Lauretis 'Film in vidno'.« (Velikonja, Greif 2012: 178) Pri zbirki so izšla prevodna in izvirna teoretska dela (Monique Wittig, Lillian Faderman, Shari Benstock, Richard Goldstein, Sarah Schulman, Elizabeth Lapovsky Kennedy in Madeline D. Davis, Andrea Weiss, Larry Kramer, Varja Velikonja, Tatjana Greif, Nataša Velikonja, Suzana Tratnik). Med prevodi leposlovja naj omenimo avtorice Jeanette Winterson, Colette, Djuno Barnes in Renee Vivien. Tudi ta zbirka je spodbudila izdajo prvencev prozaistk Nataše Sukič, Urške Sterle in Nine Dragičević ter pesnic Sare Lubej, Petre Hrovatin in Maje Predatorie. Urška Sterle je za kratkoprozno prvenko *Vrsta za kosilo* (2006) prejela nagrado zlata ptica in se uvrstila v ožji izbor za fabulo. Zbirka Nataše Sukič *Otroci nočnih rož* (Škuc-Vizibilija, 2008) je bila v ožjem izboru fabule,

z romanom *Kino* (Litera, 2012) se je uvrstila v širši izbor za kresnika, z romanom *Piknik* (Škuc-Vizibilija, 2015) pa je prodrla v ožji izbor kresnikovih nominirancev.

Nataša Velikonja je po izidu prvenca *Abonma* (1994) pri Lambdi vse pesniške zbirke objavila pri Vizibiliji – čeprav je bilo njeno pesništvo že vselej opaženo in deležno odličnih kritik, se je šele za zbirko *Ostani* (2014) uvrstila med nominirane za Veronikino nagrado, leta 2016 pa je prejela Župančičevo nagrado.

Vsa ta pesniška in pisateljska imena, njihova dela ter nominacije in nagrade nisem naštevala le zato, da bi ponazorila razvoj slovenske gejevske in lezbične pisave,² ampak da bi te kazalce uspešnosti primerjala z dobro ali slabo prikritimi zavračanja tovrstne literature na podlagi »neustreznosti«, »ozkosti« ali »spolizitiranosti«.

Pri Škuc Vizibiliji izideta tega leta še zbirka člankov Sarah Schulman *Zakaj nisem revolucionarka*, ki jih prevede Urška Sterle, ter esej Richarda Goldsteina *Homo konzerve*, ki ga prevede Nataša Velikonja. Javna predstavitev knjig je šele 11. januarja 2006 v Galeriji Škuc, udeleži pa se je enajst novinarjev in novinark. Tiskovne konference se udeležijo tudi iz revije *Bukla*, vendar pa v začetku februarja 2006 vse recenzentske izvode vrmejo, novinarka Lidija Gorenc pa sporoči, da »jih vsebinsko in prostorsko niso mogli uvrstiti v revijo *Bukla*«. LL razume to kot cenzuro in to reviji *Bukla* tudi sporoči. Toda tega leta je celotna knjižna zbirka Škuc Vizibilija, ob podpori Centra za slovensko književnost, predstavljena – kot del nacionalne predstavitve Slovenije – na mednarodnem knjižnem sejmu v Pragi. (Velikonja, Greif 2012: 250)

Uredništvo založbe Vizibilija je v nadaljevalni korespondenci reviji *Bukla* očitalo cenzuro, na kar je predstavnica za oglasno trženje Gorenc odgovorila, da pač delajo »selekcijo knjig, ki so zanimive za širši krog bralstva«. Za Vizibilijine knjige naj bi namreč ugotovili, da so te »preveč hermetične oziroma zanimive za ozek krog bralcev«. (Velikonja 2006)

Dogodek je ilustrativen primer, kako so bile zaradi nedefiniranih »vsebinskih in prostorskih« omejitev in hermetičnosti zavržene pomembne Vizibilijine izdaje – odličen kratkoprozni prvenec *Desperadosi in nomadi* Nataše Sukič, ključni esej Sarah Schulman in aktualna Goldsteinova razprava o homokonservativizmu, ki je dvigovala prah v LGBT skupnosti, nenazadnje pa tudi v slovenski kulturniški sceni, in bila razprodana.

Nataša Velikonja in Suzana Tratnik sva kot samozaposleni umetnici imeli težave tudi s pridobitvijo pravice do plačila prispevkov. Sama sem to opisala v eseju *Cirriculum vitae ali kako prevarati telo*:

Potem sem si leta 2001 le upala zaprositi za status samozaposlene v kulturi – pisateljice, seveda tako da bi mi prispevke plačevalo Ministrstvo za kulturo (MzK). [...] Komisija MzK, ki je ocenjevala moje delo, je zavrnila možnost plačevanja prispevkov, češ da moje delo »ne predstavlja bistvenega prispevka za slovensko kulturo« in da je »prisoten slab kreativen pristop«. Še danes ne vem, kako se kaže prisotnost slabega kreativnega pristopa. Kreativnost je ali pa je ni, ne more biti slaba ali dobra – vsaj po mojem. (Tratnik 2013: 245)

2 Zvečine govorim o gejevski in/ali lezbični literaturi, manj pa o LGBT literaturi, ker je transspolne tematike v domačem leposlovju še vedno razmeroma malo – je pa veliko več prevedenega.

Po pritožbi sem status s pravico do plačevanja prispevkov le dobila. Eden od članov komisije mi je pozneje zagotavljal, da nikakor »ni šlo za homofobijo«. Menda je bila posredi nerodnost, ker je sprva samo eden od dveh članov prebral moji knjigi, a mu nista bili všeč.

Vsa leta pa je imela težave s podaljševanjem te pravice Nataša Velikonja, kljub zavidljivemu opusu pesnice, publicistke in prevajalke. Slednjič se je odločila status pesnice v razvidu Ministrstva za kulturo spremeniti v status prevajalke. Še kako se zavedam, da je tovrstno prikrito ali, bolje rečeno, sistemsko homofobijo zelo težko dokazovati – mnogokrat se je ne zavedajo niti tisti, ki jo (posredno) izrekajo.

Kaj je pravzaprav vprašanje homoseksualne literature in zakaj je upravičeno govoriti o njej?

[Ali morda še boljše vprašanje: kaj naredi neko literaturo za lezbično? Kar jo naredi za »lezbično«, je zlasti njen manjšinski, pa tudi drugorazreden in marginaliziran status, ki naj ne bi pretendiral na celoto – torej položaj izključenosti. In tu nastopi kritika lezbične literature, naslovljena iz pozicije literarnega kano-na: lezbična pisava naj bi predstavljala neki omejen svet, verjetno omejen doživljajsko in čustveno, ki niti *ne more* pretendirati na celoto. (Tratnik 2004: 14)

Najpogostejši argument je, da je literatura ena sama, dobra ali slaba. Novinarji, kritiki in tudi sami pišočiči velikokrat verjamejo v nekakšno naddoločujočo, nezgrešljivo »objektivnost«, čeprav seveda ni objektivnih meril za določanje kvalitete, ki nosi pečat nekega obdobja in družbenih okoliščin, tako kot kanonizacija umetnin ni nikoli neodvisna, dokončna in nespremenljiva. Vsekakor je tudi v LGBT literaturi veliko odličnih del kakor tudi šibkejših. Tovrstna literatura ni žanr, jo je pa mogoče obravnavati glede na tematiko ali glede na nekdanjo močno cenzuro, ki je s prepovedjo definirala, katera so, npr., lezbična dela. Znan je zgodovinski primer lezbičnega romana *Vrelec samote* (The Well of Loneliness, 1928) britanske avtorice Radclyffe Hall, ki je bil prepovedan v Veliki Britaniji. Toda cenzura zaradi homoseksualne vsebine ali identitete avtorja ali avtorice učinkuje še danes. Brane Mozetič se je kot urednik in prevajalec del gejevskih preminulih avtorjev velikokrat srečal s homofobijo sorodnikov in sorodnic, lastnikov avtorskih pravic, ki niso dovolili objave pri gejevski založbi. Iz tega izhaja tudi samocenzura samih ustvarjalcev in ustvarjalk, ki zaradi homoerotične vsebine ne želijo biti označeni kot homoseksualni avtorji ali pa hočejo biti »samo avtorji«. Argumentacija je podobna razlagi, da se ne bi smeli ločevati in govoriti o različnih identitetah, saj smo »samo ljudje«. Četudi vemo, da smo ljudje ali pesnice ali dramatik ali režiserji, nas včasih pomembno določa tudi tema, s katero se ukvarjamo, kajti kot ustvarjalci in ustvarjalke smo lahko tudi tisti, ki določeno tematiko naredimo vidno. To je še toliko bolj tehtno, kadar za svojim delom stojimo s svojimi imeni. Uporaba psevdonimov ali zgolj osebnih imen pri tistih, ki so pisali za slovenske LGBT revije in biltene, denimo, *Revolver*, *Lesbozine*, *Pandora*, *Kekec* ..., pa tudi pri nekaterih knjižnih izdajah, je bila značilna za začetno obdobje gibanja. Pozneje sta revija *Lesbo* (izdajateljica Lezbična sekcija ŠKUC-LL) in LGBT revija *Narobe* (izdajateljica Legebitra) postavili pravilo, da so vsi objavljeni članki, eseji, recenzije ali intervjuji podpisani s praviimi imeni in priimki. In še vedno ni bilo enostavno.

Pri lezbičnih avtoricah in gejevskih avtorjih je zelo vidno, da je umetniško ustvarjanje vselej prežeto z družbenimi okoliščinami in z avtorsko pozicijo v (večinskem) svetu. Ti avtorji in avtorice neizbežno vnašajo svoj *situated knowledge*, kar seveda ni isto kot avtobiografsko pisanje, ampak pomeni vtikanost marginalizirane pozicije v sam ustvarjalni proces. Kritična avtorska refleksija nikakor

ne izhaja iz vnaprejšnjega »aktivističnega« ali »pedagoškega« namena gejevskega avtorja ali lezbične avtorice, ki bi želela le opogumljati LGBT bralstvo ter ozaveščati tudi »splošno« publiko. Če smo malce sarkastični – težko si je namreč predstavljati, da bi slovenski kritični krogi ali pa komisije za podeljevanje nagrad s posebnim veseljem nagrajevale ali že samo odobravale tovrstna dela!

Več kot opomba

Preden sem se lotila tega besedila, sem čutila zadrego, kako celovito predstaviti homoseksualno oziroma LGBT ustvarjalnost na Slovenskem in zajeti čim več avtorjev in avtoric. Tak prijem se je pokazal za nemogočega, zato mi preostane le to, da obelodanim svojo pristranskost in utemeljim, zakaj je načelo univerzalnosti odpovedalo tudi v sami LGBT literaturi.

V članku navajam slovenske avtorice in avtorje, ki jih je zvečine mogoče uvrstiti med vrhunske pisce in piske in ki so izdali vsaj eno delo pri Lambdi ali Vizibiliji. Najpomembnejši kriteriji pa so bili, da ti avtorji in avtorice pišejo (tudi) jasno *LGBT vsebino*, da se *identificirajo* kot lezbijke in geji ter se *zavestno uvrščajo* v LGBT literaturo. Tako sem v celoti izpustila sodobne slovenske pisce in piske, o katerih »se govori«, da so homoseksualno ali biseksualno usmerjeni, sami pa morda niti ne pišejo eksplicitno o teh temah. Prav tako v članku ne obravnavam del literatov in literatk, katerih dela ali vsaj odlomke zlahka identificiramo kot homoseksualne, a sami ne želijo biti del LGBT literarnih krogov niti ne želijo biti pripoznani s tovrstno, »posebno« avtorsko poetiko, ali pa odločno zavračajo objavljanje pri specializiranih založbah. Nedvomno mi bodo hvaležni za to potezo, s katero sem jih tukaj izpustila – prepričana sem, da jih bo zagotovo pokrila kakšna bolj univerzalna recenzija.

Izpuščam tudi bolj »subliterarna« dela LGBT avtorjev in avtoric, ki praviloma izhajajo v samoza-ložbi ali kot komercialne izdaje založb, ki pretendirajo na nezahtevne uspešnice.

Besedilo se torej opira na sodobno lezbično in gejevsko literarno ustvarjalnost v Sloveniji, ki ne zanika ali relativizira svoje partikularne avtorske pozicije in pripadnosti LGBT skupnosti, še več, iz nje pogosto črpa navdih, upor, svojevrstno poetiko in tudi potrebno refleksijo. Za konec naj o tem ilustrativno spregovorijo verzi Kristine Hočevnar (2012: 89):

samo te stene so tvoje stene. zamenjajo se ekipe, spremenijo se zvoki;
punčke se pomladijo. samo za temi rešetkami se tvoje telo razpne – ni
drugega plesišča.

Literatura

HOČEVAR, Kristina, 2012: *Na zobeh aluminij, na ustnicah kreda*. Ljubljana: Škuc-Lambda.

MOZETIČ, Brane (ur.), 1989: *Drobci stekla v ustih: antologija poezije dvajsetega stoletja s homoerotično motiviko*. Ljubljana: Aleph.

MOZETIČ, Brane (ur.), 1990: *Modra svetloba: homoerotična ljubezen v slovenski literaturi*. Ljubljana: Škuc-Lambda.

TRATNIK, Suzana, 2004: *Lezbična zgodba: literarna konstrukcija seksualnosti*. Ljubljana: Škuc-Lambda.

TRATNIK, Suzana, 2013: *Konec strpnosti*. Ljubljana: Škuc-Lambda.

VELIKONJA, Nataša (ur.), 2004: *Dvajset let gejevskega in lezbičnega gibanja*. Ljubljana: Društvo Škuc.

VELIKONJA, Nataša, 2006: Nova desnica in homoseksualnost na medijskem področju. Oddaja *Lezbomanija*, <http://old.radiostudent.si/article.php?sid=8423>.

VELIKONJA, Nataša, GREIF, Tatjana (ur.), 2012: *Lezbična sekcija LL: kronologija 1987–2012 s predzgodovino*. Ljubljana: Škuc-Vizibilija.

Založba Škuc-Vizibilija: http://www.skuc.org/index.php?show=knjige_vizibilija.

Založba Škuc-Lambda: <http://www.skuc.org/index.php?show=knjige>.